

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI
INSTITUTUL DE LITERATURĂ ȘI FOLCLOR

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 398.4 (478)(043)

Ana Graur

DESCÂNTECUL LA ROMÂNI: ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Specialitatea: 10.01.09 – Folcloristică

AUTOREFERAT

al tezei de doctor în filologie

Chișinău – 2004

Teza a fost elaborată în cadrul Direcției Științifice Folclor a Institutului de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Moldovei

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Nicolae Băieșu, doctor habilitat în filologie

REFERENȚI OFICIALI:

Victor Gațac, membru corespondent al A. Ș. a Federației Ruse, doctor habilitat în filologie, profesor universitar (Institutul de Literatură Universală „A. M. Gorki“, Federația Rusă)

Loretta Handrabura, doctor în filologie, conferențiar universitar (Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă“, Republica Moldova)

Sușinerea va avea loc la 28 decembrie 2004, ora 11.00, în ședința Consiliului științific specializat D 20.10.01.09 – 01 în cadrul Institutului de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Moldovei (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1, Chișinău, MD 2001).

Teza de doctorat poate fi consultată la Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1).

Autoreferatul a fost expediat la 26 noiembrie 2004

**Secretar științific
al Consiliului științific specializat
dr. în filologie Tudor Colac**

**Conducător științific
dr. hab. în filologie Nicolae Băieșu**

**Autor
Ana Graur**

CARACTERISTICA GENERALĂ A LUCRĂRII

Actualitatea temei investigate și gradul de studiere a acesteia.

Lucrarea *Descîntecul la români: istorie și actualitate*, elaborată ca teză de doctorat, reprezintă o abordare a fenomenului descîntatului sub diverse aspecte, urmărind evoluția speciei de la origini pînă în prezent. Expresie a primelor forme de magie și religie, dar și a primelor elemente de știință, poezia magică a avut o contribuție importantă în dezvoltarea spiritului uman. În tradiția populară problemele sănătății omului, bunăstarea materială și poziția socială a lui sînt remediate cu ajutorul unor rituri care implică înțelegerea fenomenelor naturale și sociale în consens cu folosirea mijloacelor empirice și magice de tratare. Perpetuarea riturilor de însănătoșire este susținută de remedii naturiste utilizate, de suplینirea unor goluri ale științei medicale, de prezența sentimentului de compasiune față de persoanele afectate fizic, material, spiritual și de constituirea solidarității oamenilor în combaterea maladiilor.

Cercetarea domeniului este actuală din mai multe puncte de vedere. Catalogat pînă mai ieri drept *superstiție dăunătoare*, incompatibilă cu ideea de formare a omului nou, reprezentant al *socialismului dezvoltat*, descîntecul n-a făcut parte din planurile de cercetare ale instituțiilor de profil, era, de regulă, evitat în vederea publicării, fapt ce s-a răsfrînt negativ asupra înaintării investigațiilor și a prezentării multilaterale a fenomenului.

Apelul frecvent la metodele populare de tratament, la care se recurge în ultimele decenii, situează domeniul dat în sfera preocupărilor actuale pentru fenomenul magiei și implică cercetarea contemporană în reflectarea acestuia. Este cunoscut faptul că în etapele de noi transformări sociale crește interesul față de practicile magice și cele paranormale, află căutare științele oculte. În mediul urban și suburban riturile de însănătoșire sînt alimentate de noi curente și tind să accepte alte posibilități de exprimare. La sate însă descîntecul își menține forma și modalitățile tradiționale de manifestare. Mai succint, conform suflului dinamic al epocii contemporane, descîntecul îmbracă aceleași tipare tradiționale, perpetuînd un complex de viziuni asupra lumii uneori neînțelese de însăși purtătorii tradiției.

O cercetare specială a descîntecului și a descîntatului se impune din mai multe considerente. Autorii investigațiilor în acest domeniu s-au pronunțat asupra terminologiei descîntecului, au încercat să găsească un sistem adecvat de clasificare a textelor literare, și-au adus aportul la sesizarea mijloacelor artistice de exprimare în poezia magică, la explorarea substratului mitic și magic al acestui străvechi rit, au stăruit asupra laturii empirice a practicilor de însănătoșire. Aprofundarea acestor aspecte, precum și relevarea unor noi căi de cercetare a descîntecului constituie probleme de neamînat ale folcloristicii actuale. Deschiderile metodologice din ultimul timp sînt legate de abordarea complexă a fenomenului analizat, bazată pe întreaga informație asupra temei acumulată pînă acum. Textele care au fost colectate și depozitate în arhive în ultimele decenii, parțial publicate, necesită demersuri în vederea sistematizării și clasificării lor, fapt ce ar contribui la facilitarea cercetărilor viitoare și reflectarea veridică a domeniului investigat.

Scopul și obiectivele tezei. Abordarea vechilor practici rituale de însănătoșire implică reevaluarea cercetărilor de pînă acum – a numeroaselor culegeri apărute de-a lungul timpului (în volume, în periodice) și a studiilor referitoare la diversele aspecte ale acestei categorii folclorice. Se va ajunge, astfel, la o mai exactă cunoaștere a stadiului actual de cercetare și, prin urmare, la o mai clară idee privind imperativele studierii de mai departe a fenomenului în cauză.

Istoricul preocupărilor legate de descîntec, structura și morfologia lui, narațiunea textului magic, examinarea particularităților de limbă și stil, funcționarea descîntecului – sînt cîteva dintre obiectivele studiului. Se impune, de asemenea, relevarea unor aspecte definitorii pentru descîntec: precizarea terminologiei lui, conturarea semnificației locului, timpului, a condițiilor de desfășurare a ritului; a simbolismului numerelor, culorilor, ustensilelor, ingredientelor folosite; a condițiilor de transmitere a descîntecului de la o generație la alta. Cercetarea este întregită de observarea nemijlocită a fenomenului descîntatului pe teren, urmată de un îndelungat proces de sistematizare a complexului factologic în scopul valorificării cît mai pregnante a tradiției date, care, prin elementele de arhaicitate caracteristice, imprimă veritabile trăsături identitare poporului și culturii sale.

Tratat cu suspiciune și rezerve în anii de ideologie socialistă, descîntecul n-a beneficiat de culegeri de teren sistematice și de publicații integrale. Valorificarea textelor de arhivă din această perioadă este o sarcină stringentă a cercetătorilor domeniului. Prezent și astăzi în medii folclorice preponderent rurale, descîntecul solicită o investigare aprofundată, bazată pe criteriile actuale de cercetare.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Estimarea conceptelor despre descîntec, elaborate pînă acum, necesită evaluarea unor publicații excluse din atenția folcloriștilor, contribuția unor cercetători nefiind reliefată cu claritate în perioada ideologiei totalitariste. În lumina noilor deschideri lucrarea de față tinde să-și aducă aportul în investigarea mai multor fațete ale acestei specii de folclor. Punctarea celor mai importante momente privind originea și istoricul preocupărilor legate de descîntecul românesc, precizarea terminologiei complexului magic investigat, relevarea unor structuri naratorii în contextul fenomenelor de cultură populară universală – sînt cîteva dintre aspectele elucidate în lucrare.

Cercetările de teren întreprinse de autoare s-au încununat cu rezultate remarcabile: atestarea unor informatori cu repertorii impresionante de descîntece, depistarea unor tipuri funcționale de texte necunoscute pînă acum, a unor motive naratorii inedite. Introduse în circuitul științific, faptele menționate contribuie la îmbogățirea patrimoniului cultural național.

Noutatea și prospețimea cercetărilor de teren a generat un șir de afirmații expuse în teză. Astfel, se distinge cu claritate o etapă importantă în performarea riturilor de însănătoșire – cea legată de practicile divinatorii. Discernerea fenomenelor legate de degradarea speciei (reducerea numărului de rînduri din texte, schimonosirea cuvintelor neînțelese) integrează descîntecul în procesul transformărilor dinamice din contemporaneitate.

Aprobarea rezultatelor investigației. Teza de doctor *Descîntecul la români: istorie și actualitate* a fost discutată și aprobată în cadrul ședinței Direcției Științifice Folclor a Institutului de Literatură și Folclor al Academiei de Științe a Moldovei din 15 aprilie 2004 cu participarea specialiștilor în domeniul folcloristicii. Lucrarea a fost discutată și aprobată de către seminarul științific la 26 octombrie 2004 și recomandată spre susținere la Consiliul științific specializat

DH 20.10.01.09 – 25.12.03 în vederea obținerii titlului științific de doctor în filologie (specialitatea 10. 01.09 – Folcloristică).

Unele aspecte ale temei investigate au fost expuse în referate prezentate la un șir de conferințe științifice din republică și de peste hotare (România, Rusia).

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării. În rezultatul studierii temei au fost publicate un șir de articole în diverse culegeri și reviste de specialitate (lista lucrărilor se anexează).

Sistematizarea materialelor teoretice referitoare la acest domeniu a permis expunerea unei viziuni clare asupra nivelului la care a ajuns cercetarea și orientarea ei spre noile sarcini ce se impun. Investigațiile viitoare necesită utilizarea complexului de date în integritatea lor, exigență ce poate fi atinsă doar în urma elaborării unor tipologii bazate pe criterii moderne de abordare, precum și a unor baze de date virtuale, accesibile cercetătorilor de pretutindeni. Valorificarea materialelor de arhivă se înscrie de asemenea în opera de integrare a creațiilor populare în circuitul științific și proiectarea unor studii viitoare.

Materialul factologic și concluziile lucrării pot fi utilizate în prelegerile universitare, la cursurile speciale de creație populară, la orele de literatură și folclor în licee, la elaborarea studiilor de etnologie, istoria culturii și civilizației, istoria religiilor.

Structurarea materialului (introducere, patru capitole, considerații finale) și modul de tratare a celor mai importante aspecte legate de descîntec conferă lucrării un caracter deschis oferind noi perspective în elucidarea domeniului investigat.

Cuvinte-cheie ale lucrării (în limbile română, engleză și rusă): *Demonologie* – demonology – демонология; *Descîntec* – incantation – заговор; *Etnologie* – ethnology – этнология; *Folclor ritualic* – ritual folklore – обрядовый фольклор; *Magie* – magic – магия; *Medicină populară* – folk medicine – народная медицина; *Mitologie populară* – popular mythology – народная мифология; *Poetica descîntecului* – poetics of charms – поэтика заговоров; *Practici divinatorii* – divinatory practices – народные гадания; *Vrăjitorie* – witchcraft – колдовство.

REZUMATUL LUCRĂRII

În **Introducere** este argumentată necesitatea studierii descîntecului, sînt formulate scopul și obiectivele, caracterul științific novator, importanța teoretică și practică a lucrării, se indică aprobarea rezultatelor și structura tezei.

În **Capitolul I**, *Istoricul preocupărilor legate de descîntecul românesc*, este prezentat pe larg fenomenul descîntecului și al descîntatului de la origini pînă în zilele noastre. În cele 16 subcapitole sînt delimitate cele mai importante etape privind originea și studierea descîntecului: 1. *Considerații privind originea descîntecelor*; 2. *Prezența descîntecului în manuscrise din secolele XVI-XIX*; 3. *Atestarea, culegerea și publicarea descîntecului. Primele studii asupra speciei*; 4. *Studii monografice asupra unor tipuri de descîntece*; 5. *Descîntecul în culegeri zonale de folclor*; 6. *Descîntecul în monografiile unor localități*; 7. *De la primele încercări de antologare a poeziei magice la corpusul de texte elaborat de A. Gorovei*; 8. *Perspective de abordare a descîntecului în studiul lui Candrea* Folclorul medical român comparat; 9. *Studii privind limba descîntecelor (O. Densuseanu, Al. Rosetti)*; 10. *Cercetarea sistematică a descîntecului în cadrul instituțiilor de profil. Extinderea cercetărilor în toate zonele etnografice*; 11. *Școala sociologică a lui D. Gusti și cercetarea fenomenelor magice*; 12. *Descîntecul în contextul magiei și a etnoiatricii în studiile lui Gh. Pavelescu*; 13. *Valorificarea și publicarea descîntecului în România postbelică*; 14. *Probleme fundamentale ale descîntecului în studiile de teorie a folclorului*; 15. *Studii asupra descîntecului în Basarabia postbelică*; 16. *Studii recente și perspective de abordare a descîntecului*.

Preocupările legate de originea descîntecului au relevat printre factorii de importanță majoră în constituirea riturilor de însănătoșire atît practicile empirice de vindecare, cît și apariția și dezvoltarea magiei și a religiei. În studiul *Literatură și civilizație: încercare de antropologie literară* T. Herseni, în consens cu teoria limbajului elaborată de B. Malinowski, subliniază „congenialitatea și coexistența primară a poeziei cu magia“. *Puterea creatoare reală* (nu imaginară) a *cuvîntului* a făcut posibilă apariția și dezvoltarea magiei tot așa cum nașterea unora din procedeele poetice nu s-ar fi produs „independent

de o «matrice magică»¹. Din *formulele magice* „nu izolat, ci în ansamblurile lor rituale“, subliniază T. Herseni, s-au dezvoltat mai apoi „primele forme de poezie majoră, de macroliteratură“¹.

Prezența descîntecului în practicile medicale populare ale strămoșilor noștri este consemnată de relatarea lui Platon din *Carmide* despre învățătura primită de Socrate de la un vestit medic trac².

Primele texte de poezie terapeutică magică în limba română le găsim în manuscrise din secolul al XVI-lea. De o deosebită atenție s-a bucurat manuscrisul preotului Grigore din Măhaciu. Una din cele două conjurații în limba română, *Rugăciunea de scoaterea dracului*, a fost tradusă pe la 1550 din slavonește. Este vorba de *Rugăciunea sfîntului Sisinie (Sisoe)* folosită „spre gonirea dracilor“. Textul slavon, așa cum demonstrează B. P. Hasdeu, a fost compus de către un român și ar putea fi de pe la 1500. Acest text, în care apare mai tîrziu arhanghelul Mihail (substituindu-l pe sfîntul Sisinie), datorită popularității lui „a ajuns la treapta unui simplu descîntec poporan“³.

Primele cercetări sistematice ale descîntecului aparțin lui At. M. Marienescu, care publică 9 texte în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (1859). În articolul *Vrăji, farmece, descîntece*, publicat la 1870 în *Familia*, Marienescu definește termenii *vrajă, farmec, descîntec*, vorbește despre însemnătatea farmecelor și descîntecelor, în special despre valoarea lor literară, dar și despre aspectul empiric al tratamentului, manifestat prin „liniștirea sufletului, inimii“⁴.

Cercetarea descîntecului ia amploare odată cu publicarea colecțiilor de texte într-un corpus aparte. La 1886 S. Fl. Marian publică volumul *Descîntece poporane române*, urmat la 1893 de *Vrăji*,

---

¹ Herseni Traian. *Literatură și civilizație: încercare de antropologie literară*. – București: Univers, 1976. – P. 136-137.

² Platon. *Carmide*, 156d, 156e, 157a și 157b // Izvoare privind istoria României, vol. 1. – București: Editura Academiei, 1964. – P. 101-103.

³ Hasdeu B. P. *Cuvente den bătrîni*, II. – București: Editura Didactică și Pedagogică, 1984. – P. 213.

⁴ Marienescu At. M. *Poezii populare din Transilvania* / Ediție îngrijită de Eugen Blăjan / Prefață de Ovidiu Bîrlea. – București: Minerva, 1971. – P. 736.

farmece și desfaceri, ambele cuprinzând, în special, texte din Bucovina.

Menținerea interesului pentru poezia magică a fost favorizată în mare parte de chestionarele lui B. P. Hasdeu. Valorificarea (de către I. Opreșan) a textelor de folclor din *Răspunsurile* primite la Chestionarul „limbistico-mitologic“ *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română* (1884-1885) a scos la iveală peste 80 de descânțece adunate din diferite regiuni ale țării⁵.

La 1875 G. Dem. Teodorescu publică în *Columna lui Traian* un studiu monografic asupra unui anumit tip de poezie magică, intitulat *Considerațiuni critice asupra descânțecului de „apucat“ sau „încleștat“*⁶. Primul de acest fel, studiul este urmat de un altul, *Din psihologia poporană, Descânțece, farmece și vrăji* (1894), semnat de M. Canianu și dedicat cercetării monografice a descânțecelor *de deochi și de fapt*.

În perioada următoare apar mai multe volume de descânțece, printre care *Medicina babelor, adunare de descânțece și vrăjitorii băbești* (1890) de D. Lupașcu, *Poezii populare din Banat* (1912) de E. Hodoș, *Culegere de descânțece din județul Romanați* (1907-1908) de D. Ionescu și A. I. Daniil, *Contribuțiuni la etnografia medicală a Olteniei* (1925) de Charles Laugier, dar și altele, de dimensiuni mai mici, semnate de A. M. Nour, T. Bălășel etc. Se remarcă și lucrarea lui T. Pamfile *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări după datinile și credințele poporului român, adunate din comuna Țepu (Tecuci)*, apărută la 1911, care are meritul de a fi prima monografie de medicină populară a unei localități.

Colecții importante de descânțece găsim în mai multe volume de folclor datorate unor remarcabili cercetători precum: P. Papahagi, T. Papahagi, N. I. Ionașcu, M. St. Mîndreanu, Gh. Alexici, I. Șoltescu,

---

⁵ Hasdeu B. P. *Soarele și Luna: folclor tradițional în versuri* / Ediție critică, prefață, note, comentarii, variante și indici de I. Opreșan, vol. V: *Folclor literar* (tom I₁: *Folclor tradițional în versuri: texte*; tom I₂: *Folclor tradițional în versuri: note, comentarii, variante, addendă, indici*). – București: Saeculum, 2002.

⁶ Teodorescu G. Dem. *Considerațiuni critice asupra descânțecului de „apucat“ sau „încleștat“* // *Columna lui Traian*, an. VI. – 1875. – Nr. 3. – P. 133-151.

E. Novacoviciu, P. Hetcou, N. Păsculescu, Ch. N. Țapu, S. Moldoveanu, T. Burada, I. Bîrlea, L. Costin, G. Bichigean, I. Tomuța, V. Sala, N. Georgescu-Tistu ș. a.

Publicarea unei antologii a descîntecului a constituit o preocupare constantă a cercetătorilor speciei. G. Dem. Teodorescu publică la 1885 o selecție de descîntece în volumul *Poezii populare*, care cuprinde texte din publicațiile anterioare, precum și culegeri de autor. O sinteză a descîntecului și-a propus folcloristul Gr. Grigoriu-Rigo, reușind să tipărească la 1907 un important studiu de etnoiatrie intitulat *Medicina poporului* (I – *Boalele oamenilor*; II – *Boalele vitelor*).

Efortul lui A. Gorovei de a sistematiza textele de poezie magică risipite în periodice, în colecții de folclor, în volume regionale se încununează cu apariția unui valoros corpus de texte, însoțit de un substanțial studiu introductiv. Autorul a inventariat pentru *Descîntecele românilor* (1931) mai bine de 2500 de texte din publicații și manuscrise, creînd astfel o importantă lucrare de referință.

O contribuție însemnată în domeniu este lucrarea lui I.-A. Candrea *Folclorul medical român comparat: Privire generală. Medicina magică* (1944). Volumul reflectă cunoștințele populare privind părțile corpului omenesc, originea bolii și a leacurilor, remediile magice sau empirice folosite la vindecare. Importante sînt constatările referitoare la structura textelor magice, divizate de autor în *descîntece* pentru boli, pe de o parte, și *vrăji, farmece, desfaceri*, pe de altă parte.

În valorificarea limbajului poeziei magice se remarcă studiul *Limba descîntecelor* de O. Densusianu, considerat neîntrecut pînă astăzi. Divizat în cîteva părți (*Expresivitatea în descîntec; Forme și înțelesuri vechi; Creațiuni proprii descîntecelor*), studiul relevă mijloacele care contribuie la expresivitate în descîntec: repetările sinonimice; derivarea, formele noi ce apar mai cu seamă pentru a susține rima, cît și alte procedee de limbă și stil ce conferă individualitate acestei specii de folclor.

Crearea Arhivei de Folclor a Academiei Române (Filiala Cluj) la 1930 a asigurat o cercetare și valorificare sistematică a culturii populare, inclusiv a descîntecului. Aproape în fiecare număr al *Anuarului Arhivei de Folclor* găsim studii ce cuprind texte de poezie

magică semnate de: I. Mușlea, Em. Petrovici, N. Smochină, V. Scurtu, I. Pătruț, P. Ștefănuță ș. a.

Colecțiile ce conțin materiale privind traiul și cultura românilor ce locuiesc compact în afara granițelor României, care nu au reușit să apară pînă la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, au avut o soartă vitregă, impusă de regimul totalitar comunist. Volumul lui A. Rațiu *Românii de la est de Bug*, întocmit în anii războiului, vede lumina tiparului abia la 1994. Descîntecele, în număr de 40, ocupă mai bine de jumătate din producțiile folclorice publicate în această culegere.

Cele mai importante cercetări monografice asupra descîntecului, realizate în cadrul școlii sociologice a profesorului D. Gusti, aparțin Ștefaniei Cristescu și sînt efectuate în diferite zone ale țării. Volumul apărut la 1984 în S.U.A., *Descîntece din Cornova – Basarabia*, însumează cîteva studii ale autoarei și culegerile inedite asupra manifestărilor spirituale din această localitate. În 2003 volumul apare în a doua ediție, revăzută și adăugită, cu titlul *Descîntatul în Cornova – Basarabia*.

O lucrare de o importanță aparte în domeniul descîntecului este *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni* (1945) de Gheorghe Pavelescu. În studiu sînt făcute precizări de termeni privitor la poezia magică și acțiunea ei, se insistă asupra personalității creatoare a agentului magic, este analizată structura textelor. În volumul lui Gh. Pavelescu *Mana în folclorul românesc* (1944) găsim o elocventă sistematizare a practicilor magice și a descîntecelor *de adus mana vacilor*, cel mai dezvoltat și mai răspîndit text dintre cele practicate pentru sănătatea animalelor.

În perioada postbelică investigațiile în domeniul descîntecului au stagnat, confruntate fiind cu dezideratul combaterii lor ca superstiții și prejudecăți. Descîntecul totuși este publicat în unele antologii de folclor. Seriile *Folclor din Transilvania*, *Folclor din Oltenia și Muntenia*, *Folclor din Moldova* pun în circuit texte de poezie magică din colecții aparținînd lui I. Ilieșiu, G. Cernea, V. Stețco, P. Bilțiu, M. Gregorian, M. Buga, I. Nijloveanu, M. Costăchescu, I. Oprișan, S. Cîrstean, V. G. Popa, N. Cojocaru ș. a. În planul valorificării arhivelor de folclor se remarcă volumul *Descîntecul – poezie populară medicală* (1999) publicat de către M. Sefer care cuprinde textele magice din

arhiva lui Gr. Crețu, în număr de 845, clasificate în 92 de tipuri funcționale.

Printre studiile de sinteză referitoare la particularitățile descîntecului apărute în perioada postbelică este *Poezia riturilor de însănătoșire (Descîntecul)* de O. Papadima din volumul *Literatură populară română* (1968). Autorul ia în dezbateri probleme fundamentale legate de descîntec: definirea lui, originea, factorii conservării, ariile de răspîndire, clasificarea și încheie studiul cu un capitol original – *Corespondențe cu celelalte specii ale creației orale*.

Gh. Vrabie contribuie la valorificarea descîntecului prin capitolele *Poezia medicală sau descîntecul* din monografia *Folclorul. Obiect – principii – categorii* (1970), în care este analizat conținutul și structura poetică a acestei specii și *Discursul incantațiilor* din studiul *Retorica folclorului* (1978).

O. Bîrlea, în capitolul *Descîntecul* din volumul *Folclor românesc*, II (1983), abordează specia din mai multe puncte de vedere, analizînd terminologia, ingredientele și arsenalul magic, latura empirică a riturilor de însănătoșire.

Un capitol dedicat descîntecelor găsim în lucrarea lui M. Pop și P. Ruxăndoiu *Folclor literar românesc* (1976, 1991). Pavel Ruxăndoiu continuă investigațiile asupra acestei specii în cursul universitar *Folclorul literar în contextul culturii populare românești* (2001). Originală este încercarea autorului de a plasa descîntecul în grupa *categoriilor de tranziție*, situată între *poezia de ritual și ceremonial* și *categoriile nelegate de obiceiuri*. Delimitarea n-a fost susținută pînă acum de alți cercetători.

Cea mai importantă culegere sistematică de poezie magică publicată în ultimii ani este volumul *Descîntece din Moldova (texte inedite)* (1982). Autoarele L. Cireș și L. Berdan au pus în circuit 391 de texte selectate din Arhiva de Folclor a Moldovei și Bucovinei la care au colaborat. Studiul introductiv, semnat de L. Cireș, se impune prin multitudinea aspectelor abordate și ia în calcul un material mai vast decît a putut cuprinde corpusul de texte.

Studiile apărute în Republica Moldova reflectă fenomenul descîntatului din diverse puncte de vedere. Capitolul *Descîntecele* din *Creația populară (Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria și Bucovina)* (1991), semnat de L. Curuci, analizează

originea și evoluția speciei, ustensilele folosite în ceremonial, poetica textelor, compoziția, imaginea forțelor tămăduitoare, imaginea bolii, colectarea, editarea, studierea, starea speciei la etapa actuală etc.

Un aspect important elucidat de către E. Botezatu în *Poezia și folclorul: puncte de joncțiune* (1987) este valorificarea procedeelelor artistice proprii descîntecului în literatura contemporană. Poezia magică, așa cum remarcă cercetătoarea, continuă să fie un nesecat izvor de inspirație pentru scriitori.

O abordare complexă asupra speciei propune N. Coatu în *Structuri magice tradiționale* (1998) cu analize în compartimente aparte pentru sincretism cultural magie-mit-religie, structura de comunicare, rol și comportament, structuri poetice-magice, intertextualitate: text magic – text religios, denotație, coordonate spațiale și temporale, semantismul *numărului* și al *culorii*.

Cercetările moderne abordează descîntecul din perspectivă antropologică, insistînd asupra unor aspecte privind personalitatea agentului magic (R. Răutu, A. Liiceanu), dar și ale altor momente definitorii pentru această specie. Descîntecul este studiat în contextul comparat al magiei și al vrăjitoriei (A. Olteanu), cercetările fiind adesea alimentate de prospețimea materialului de teren (C. Burghele, C. Motea).

Studiul *Love charms in Cornova, Bassarabia*⁷, semnat de S. Golopenția-Eretescu (New York, 1996) abordează pe larg descîntecele de dragoste din localitatea menționată. Continuînd investigația descîntecelor de dragoste, autoarea publică *Desire Machines: a Romanian Love Charms Database* (1998), o importantă bază de date ce include peste 800 de fișe referitoare la: formule, tehnici, scenarii și dosare de scenarii ale farmecelor.

Cercetarea descîntecului a cunoscut perioade de activitate diferite ca intensitate. Colecții remarcabile de texte magice au fost tipărite în periodice, în culegeri sau în volume aparte. Pentru a pune în ordine materialul existent, sînt necesare investigații în vederea elaborării unor cataloage sau a unor baze de date în care ar fi incluse materialele de arhivă și din publicații. Considerațiile teoretice și

---

⁷ În *Studies in Moldovan: The History, Culture, Language and Contemporary Politics of the People of Moldova*.

metodologice privitoare la descîntec sînt și ele risipite prin diferite volume. Relevarea celor mai importante momente legate de investigarea descîntecului se înscrie printre problemele prioritare ale folcloristicii românești. Domeniul poeziei magice a atras în ultimul timp atenția mai multor cercetători care s-au angajat atît în colectarea, cît și în valorificarea acestei specii. Deschiderile metodologice ce s-au făcut simțite în ultimul deceniu sînt, de asemenea, un factor important în abordarea complexă a riturilor de însănătoșire.

Capitolul II, intitulat *Structuri și aspecte morfologice ale descîntecului*, împărțit în 9 subcapitole, examinează un spectru larg de probleme importante în înțelegerea acestei categorii folclorice: 1. *Precizări terminologice necesare. Noțiuni și definiții*; 2. *Imaginea de legendă a descîntătoarei și rolul ei în comunitatea rurală*; 3. *Elemente de etnoiatrie populară în descîntec*; 4. *Condiții necesare desfășurării descîntecului: coordonate temporale și spațiale, ingrediente și ustensile, cifre magice, simbolismul culorilor*; 5. *Practici divinatorii în riturile de însănătoșire*; 6. *Variabilitate și creativitate în perpetuarea tradiției descîntatului*; 7. *Încercări de clasificare a textelor de poezie magică*; 8. *Structura textelor magice*; 9. *Narațiunea în demersul magic și funcțiile ei rituale*.

Sînt examinate pe larg disputele privind delimitările terminologice care se rezumă la următoarele: unii cercetători (At. M. Marienescu, S. Fl. Marian, I.-A. Candrea) fac distincție între termenii *vrăji*, *farmece* (ce se fac cu scop negativ) și *descîntec* (performat cu sens pozitiv, de a anihila acțiunea vrăjilor). Alții (O. Densuseanu, A. Oișteanu) consideră termenii în cauză sinonime (dar cu aceleași înțelesuri de a acționa pozitiv sau negativ asupra cuiva), iar termenul *descîntec* – generic pentru această specie. Pe de altă parte, E. Hodoș, A. Gorovei, Gh. Pavelescu numesc *descîntec* numai poezia magică, pe cînd întreg ceremonialul este numit *vrajă*. *Descîntecul*, în acest context, este privit ca o parte (care uneori poate lipsi) din ceremonie (actul magic, numit *vrajă*, *farmec*).

O. Bîrlea expune o înțelegere mai adecvată a noțiunii de *descîntec*, remarcînd unitatea dintre text și practicile magice: „În folcloristica noastră s-au delimitat cu claritate două compartimente, înțelegîndu-se prin descîntec forma literară, iar prin celelalte – vrajă,

farmec, făcătură – practica aferentă, pe când descîntecul înglobează totalitatea acestora, de la substanțe și acțiuni, pînă la textul însoțitor⁸.

În tradiția românească termenul *descîntec* a dominat pe parcursul timpurilor, fără a exclude utilizarea unor termeni specifici (*vraja, farmec, dar și daturi, fapturi, făcături, mînături, aruncături, turnături, călcături*), care au înțelesul de magie ofensivă. Termenii expuși mai sus ne ajută la delimitarea sensului pozitiv sau negativ al demersului magic. În ce privește structura textelor vom găsi similitudini de imagini, motive, mijloace compoziționale.

Sintetizînd cele afirmate în această problemă, N. Constantinescu definește descîntecul drept „specie versificată a folclorului obiceiurilor spusă (recitată) în cadrul unui ritual mai mult sau mai puțin complex“. Autorul consideră relevantă „distincția dintre fenomen (*descîntat*), ca ansamblu de practici rituale cu marcate conotații magice, cu indicații și interdicții severe privind locul și timpul practicării, natura executantului, a obiectelor și a substanțelor folosite, pe de o parte, și poem (descîntec), ca «formă de artă», pe de altă parte“. „Descîntecul, remarcă cercetătorul, intervine în momentul constatării unui dezechilibru în starea de normalitate (fizică, morală, familială, socială) a individului și chiar a colectivității (epidemii, calamități naturale) și presupune existența unui executant, de obicei o femeie în vîrstă (*doftoroaie, moașă, băbăreasă, vrăjitoare*), mai rar și – se pare – mai recent, un bărbat bătrîn (*vrăjitor, solomonar, fermecător*) și a unui beneficiar (pacient, bolnav) în favoarea căruia se execută ritul și se spune poezia⁹.

Ceea ce lipsește definițiilor de pînă acum este înțelegerea descîntecului ca un rit în sine, menit să acționeze în virtutea forței magice a cuvîntului. „Ne îndoim că ar fi existat rituri cu adevărat mute, constată M. Mauss și H. Hubert în *Teoria generală a magiei*, dar este sigur că un mare număr de rituri au fost exclusiv orale¹⁰.

---

⁸ Bîrlea Ovidiu. *Folclorul românesc*, vol. 2. – București: Minerva, 1983. – P.

⁹ Constantinescu Nicolae. *Fișe pentru un dicționar de folclor (IV)* // Revista de etnografie și folclor (București). – 1985. – Nr. 2. – P. 143.

¹⁰ Mauss Marcel și Hubert Henri. *Teoria generală a magiei* / Traducere de Ingrid Ilinca și Silviu Lupescu / Prefață de Nicu Gavriluță. – Iași: Polirom, 1996. – P. 69.

Descîntecul este parte componentă a unui ritual sau chiar reprezintă un ritual, fiind interpretat în anumite condiții (legate de locul, timpul și anumite reguli de interpretare), afirmă, pe bună dreptate, cercetătorul rus A. C. Baiburin¹¹.

În general, se crede că descîntecul are leac dacă e *din furat*. Unele descîntătoare afirmă că au învățat să descînte în vis, de la Maica Domnului, Sfînta Vinere, Iele¹². Relatările denotă credința informatoarelor în originea divină a descîntecelor. Persistă, de asemenea, credința că descîntecul și capacitatea de a descînta se transmit din generație în generație, *prin sînge*. Uneori este indicat în acest sens cel mai mic copil din familie.

Elementele de etnoiatrie populară consemnate în riturile de însănătoșire au influențat asupra perpetuării descîntecului pînă în zilele noastre. Cercetători de formație medici, biologi (V. Bologa, N. Vatamanu) au constatat faptul că medicina științifică descinde din experiența sănătoasă și din unele observații juste ale medicinei populare, iar mai tîrziu, în decursul veacurilor, s-a mai îmbogățit și din comoara nesecată a experienței oamenilor simpli.

Timpul și locul ales pentru descîntat, *numărul* obiectelor întrebuintate în actul magic sînt alese în dependență de ritualul performat, de sensul pozitiv sau negativ al invocației. Locurile cu semnificații sacrale (casa, hornul, fățarea etc.) sînt în opoziție cu spațiile din afara hotarelor casei (ale ogrăzii, localității), considerate impure și primejdioase. Un registru al spațiilor îndepărtate, profane găsim în formulele finale ale descîntecelor, boala fiind înstrăinată astfel de locurile marcate de existența umană.

Semnificațiile gesturilor magice în performarea descîntecului sînt determinate de contextul la care se raportează (sacru sau profan) și de *ingredientele* (apa, pîinea, saliva, țărîna) și *ustensilele* (cuțitul, mătura) folosite. Conotațiile gesturilor magice sînt relevate în procesul

---

¹¹ Байбури́н А. К. *Заговор, заклинание // Народные знания. Фольклор. Народное искусство // Свод этнографических понятий и терминов*, вып. 4. – Москва: Наука. – С. 43.

¹² Candrea I.-Aurel *Folclorul medical român comparat: privire generală. Medicina magică*. – București: Casa școalelor, 1944. – P. 323.

descrierii ritului de însănătoșire înfăptuit, iar uneori pot fi detectate și din conținutul textului literar.

O etapă distinctă în derularea riturilor de însănătoșire o constituie *practicile divinatorii*. Cunoașterea originii bolii și determinarea evoluției ulterioare a ei sînt definatorii în alegerea tratamentului și reușita vindecării. În performarea descîntecelor constatăm utilizarea mai multor tehnici divinatorii precum: hieroscopia (ghicirea după aspectul și măruntaiele animalelor de sacrificiu); oniromanția (interpretarea viselor); catoptromanția (ghicirea în oglinzi); astromanția (ghicitul în stele); cartomanția (ghicitul în cărți de joc); aritmomanția (ghicitul în bobi); necromanția (arta invocării morților pentru divinație), observarea unor fenomene (scăderea apei din pahar).

În cultura populară românească o serie întreagă de păsări și animale au caracter oracular: liliacul, cucul, cocoșul, găina, cîinele, oaia, berbecul, boul, vaca, broasca. Și unele plante posedă proprietăți oraculare: mătrăguna, alunul, busuiocul, cînepa, feriga, usturoiul. Obiectele folosite la descîntat (cuțitul, foarfecele, oala, lingurile) pot invoca anumite forțe determinate să acționeze asupra ursitului sau, puse sub cap, produc vise revelatorii.

Revelarea evenimentelor pînă la acel moment nepercepute presupune fie posedarea unor facultăți supraumane, fie a unor cunoștințe dobîndite. Cunoștințele din domeniul teraputicii populare sînt desigur un apanaj al descîntătoarelor. Practicile divinatorii au putut fi înregistrate doar în cadrul anchetelor de teren asupra riturilor de însănătoșire, performerele deținînd domeniul aproape în exclusivitate.

Subliniind conservatismul speciei, nu trebuie să credem că textele nu au asimilat structuri, imagini, cuvinte noi. În acest sens materialul de teren ne aduce dovezi de variabilitate atît a textului, cît și a practicii magice ce îl însoțește. După cum remarcă Gh. Pavelescu, rapsodul poeziei magice este un creator, tot așa cum sînt rapsozii poeziei lirice sau epice. Lucrarea lui Pavelescu *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni* este una din puținele în care este studiată personalitatea acestui fel de rapsod, repertoriul lui, mijloacele individuale pe care le folosește în procesul de creație. Explicînd „mulțimea variantelor și motivelor magice“ prin „spontaneitatea

creatoare“, autorul constată că „vrăjitorul nu învață descîntecul în mod mecanic de la început pînă la sfîrșit, ci numai imaginile intuitive, adică ideile, care de multe ori – cînd memoria descîntătorului e mai puțin dotată – se substituie între ele, încît contaminarea descîntecelor e aproape regulă generală“¹³.

Clasificarea textelor poeziei riturilor de însănătoșire rămîne a fi una dintre cele mai mult discutate probleme. M. Mauss și H. Hubert în *Teoria generală a magiei* (1902-1903) descriu trei grupe distincte ale riturilor orale: I. *Incantații simpatice*; II. *Rugăciuni, imnuri*, în mod special, *rugăciuni adresate zeilor* și III. *Incantații mitice*.

Cercetătorul finlandez F. A. Hästesko a alcătuit în 1914 un indice de motive ale poeziei de incantație, după modelul tematic, conform principiilor tipologiei basmelor și snoavelor Antti Aarne¹⁴. După cum s-a remarcat, autorul a fost nevoit să facă uz și de criterii stilistice și compoziționale.

În 1997 cercetătorul rus V. Klyaus publică un indice al subiectelor și al situațiilor de subiect depistate în descîntecele slavilor de răsărit și de sud. Autorul ordonează subiectele depistate în două grupe mari în care acțiunea este îndreptată spre (A) *distrugerea* directă a bolii și (B) în care anihilarea bolii se înfăptuiește prin acțiuni ce exprimă o *realizare*¹⁵. Indicele elaborat este un important instrument de lucru ce ne oferă date sistematizate din tradiția descîntatului la slavi.

De o deosebită apreciere s-a bucurat clasificarea compozițională propusă de A. Gorovei în *Prefață* la volumul *Descîntecele românilor*. „După forma în care sînt îmbrăcate, după modul în care se practică“, autorul stabilește următoarele tipuri: A. *Rugăminte*; B. *Poruncă directă*; C. *Poruncă directă cu amenințări și îngrozire*; D. *Poruncă indirectă*; E. *Indicare*; F. *Blestem*; G. *Comparație*; H. *Enumerație*; I. *Gradație*; J. *Dialog*; K. *Povestire*.

---

¹³ Pavelescu Gheorghe. *Magia la românii: studii și cercetări despre magie, descîntece și mană*. – București: Minerva, 1998. – P. 44.

¹⁴ Apud Caracostea Dumitru, Bîrlea Ovidiu. *Problemele tipologiei folclorice*. – București: Minerva, 1971. – P. 328.

¹⁵ Кляус В. Л. *Указатель сюжетов и сюжетных ситуаций заговорных текстов восточных и южных славян*. – Москва: Наследие, 1997. – С. 10.

Textele descîntecelor, performate în scop curativ, încearcă să transmită receptorului uman un mesaj care să-i întărească credința în vindecare. Din conținutul descîntecelor cu structură naratorie desprindem imaginea unor personaje benefice invocate să-i vină bolnavului în ajutor. Atestat cu precădere în descîntecul *de albeață*, motivul *celor 9 fete*, îndreptate de către Maica Domnului să curețe ochii bolnavului, conturează existența unor tipuri distincte de texte asociate unor anumite boli. O altă constatare ce se impune este faptul că *cele 9 fete* în rare cazuri fac parte din categoria personajelor malefice, a vătămătorilor care pricinuesc boala. Mai puțin conturat în alte compartimente ale creației populare, aspectul benefic al unor personaje depistat în descîntece confirmă caracterul arhaic al speciei.

Capitolul III, *Poetica descîntecului*, reflectă particularitățile artistice ale speciei. Literatura izvorîită din magie era pentru etnologul român Traian Herseni „una din marile realizări ale omenirii, o mîndrie îndreptățită a neamului omenesc”¹⁶. Apreciat în acest sens de către mari scriitori ca V. Alecsandri, G. Coșbuc, L. Blaga ori analizat pe larg în studii substanțiale aparținînd profesorilor O. Densuseanu, Al. Rosetti, O. Papadima, descîntecul este considerat o specie cu înalte valori de artă poetică populară.

Metafora, deosebit de expresivă în descîntecele de dragoste; *hiperbola*, folosită adesea la descrierea evoluției unei boli, imaginate prin mărirea și apoi dispariția ei spectaculoasă; *litota*, frecventă, în formulele finale; șirurile nesfîrșite de *epitete*, utilizate, în special, pentru descrierea bolii, *comparația*, foarte răspîndită – sînt tropii caracteristici ai descîntecului.

În acest context Gh. Vrăbie remarcă sistemul retoric al speciei, sprijinit pe multiple repetiții. Intensificarea imaginii bolii este realizată adesea prin *repetiția anaforică*, prin *repetările sinonimice*. Repetiția, întîlnită atît de des în descîntec, se încadrează perfect în versul liber de tip sintagmoid, specific acestei specii.

Printre *figurile eufonice* care conferă armonie poeziei folclorice sînt *onomatopeele*, acestea imprimînd afectivitate discursului; *paronomaziile*, reluînd repetat partea finală a cuvîntului; *homeoteleutonul* – figură sonoră care produce armonii plăcute urechii

---

¹⁶ Herseni Traian, *Op. cit.* – P. 176.

și susține jocul de cuvinte în comunicare prin similitudinea terminațiilor.

Lexicul specific descîntecelor a fost remarcat în repetate rînduri datorită valorii lui documentare, a caracterului conservator al textelor în care aflăm din abundență forme lexicale arhaice.

În textele înregistrate în ultimii ani, de rînd cu lexemele fără sens utilizate pentru susținerea rimei (numite de O. Densușeanu *invenții de cuvinte*), se întîlnesc și confuzii datorate degradării speciei.

În lucrare sînt elucidate cele mai importante caracteristici ale poeziei descîntecelor – compartiment definitiv pentru înțelegerea acestei specii de folclor, în care credința în puterea magică a cuvîntului este esențială.

Capitolul IV, *Funcționarea descîntecului în spațiul românesc*, reflectă circulația descîntecului de la începuturile atestării lui pînă în prezent. Prezența descîntecului în realitatea de azi este legată în special de perpetuarea credinței în magie. Frecvența practicării lui a fost înțeleasă ca un barometru al acestei credințe. În realitate însă noțiunea de magie este mult mai largă și necesită studii speciale, dincolo de cercul de probleme examinate în lucrarea noastră.

Riturile de însănătoșire au persistat de-a lungul anilor cu o frecvență greu de măsurat din cauza cercetărilor inegale și nesistematice efectuate în diferite perioade de timp.

În ultimele decenii autorii mai multor lucrări dedicate poeziei magice au considerat necesar să menționeze fenomenul degradării speciei. Autorii studiilor recente însă admit faptul că pe alocuri descîntecul își mai păstrează funcțiile de altădată. Cu diferită intensitate, descîntecul persistă adesea în virtutea prestigiului unei descîntătoare. Ceremonialul descîntatului în rare cazuri a fost înregistrat pe viu, așa cum pot fi documentate alte obiceiuri populare. Cel mai adesea descîntecul este reprodus la cererea culegătorului de folclor, astfel încît, pentru a remarca gradul de funcționalitate al acestuia, este necesară o anchetă suplimentară.

În perioada socialistă, nefiind în planurile de cercetare ale institutelor de profil, descîntecul a fost colectat mai mult accidental, fapt ce nu putea să nu se răsfrîngă asupra ogîndirii veridice a funcționării speciei. Pe de altă parte, în ultimii ani, din lipsă de finanțare, colectarea folclorului a fost întreruptă. În Arhiva Științifică

Centrală a Academiei de Științe a Moldovei nu s-au mai depus materiale etno-folclorice din 1994. Referirile ulterioare asupra acestei perioade vor rămâne pentru totdeauna incerte.

În societatea contemporană descîntecul mai continuă să răspundă cerințelor unei anumite categorii de consumatori, chiar dacă siguranța în eficacitatea lui adesea este pusă la îndoială. Stingerea acestei tradiții este în raport direct cu destrămarea tradițiilor în general. De bună seamă, credința în magie, care, de pe pozițiile zilei de astăzi, pare a fi de durată imprevizibilă, favorizează funcționarea descîntecului, alături de astrologie și de alte curente de acest fel. În perioadele de mari transformări sociale, pline de incertitudini, de regulă, crește numărul astrologilor, al ghicitorilor, vrăjitorilor, și, desigur, al șarlatanilor care au știut în toate timpurile să profite de situație. Dovadă sînt și unele realități din ultimul deceniu: apariția literaturii de bulevard, a diferitelor școli care eliberează diplome de magicieni și astrologi ș. a.. Organizarea impresionantelor ședințe de terapie colectivă, practicate în ultimii ani de persoanele ce se declară posesoare a unor capacități bioenergetice deosebite, oferă o imagine tipică a stării de spirit a unei societăți în tranziție.

CONSIDERAȚII FINALE

Studierea descîntecului întreprinsă în lucrarea de față permite formularea unor concluzii privind nivelul de abordare a problemei și noile direcții de cercetare ce se impun. Elaborată în rezultatul consultării a numeroase colecții de descîntece din arhive și din publicații, precum și a literaturii de specialitate, lucrarea schițează coordonatele cercetării descîntecului la români. Autoarea insistă asupra originii riturilor de însănătoșire, prezintă istoricul preocupărilor legate de descîntec, examinează structura și morfologia descîntecului, narațiunea textului magic, valoarea literară și documentară a literaturii izvorîte din ritul magic, problema viabilității descîntecului, aspectele medicale empirice și de efect psihoterapeutic ale acestui străvechi rit.

Cercetările contemporane definesc descîntecul ca un rit magic verbal (însoțit sau nu de practici aferente), ce face parte dintr-un domeniu mai vast, cel al magiei și vrăjitoriei. Textul magic, prezent în

aproape toate riturile, este numit, de asemenea, *descîntec*, iar pentru întreg complexul magic se mai utilizează termenul *descîntat*. Descîntecele *de dragoste*, *de ursită*, dar și cele *de hrănit*, *de urît* mai sînt numite *vrăji* sau *farmece* (*daturi*, *fapturi*, *făcături*, *mînături*, *aruncături*, *turnături*, *călcături*), iar acțiunile de anihilare a acestora sînt atestate și cu termenii *desfaceri*, *dezlegări* (descîntece *de desfăcut*, *de dezlegat*, *de spălat*, *de curățat*, *de curățenie*). Tradiția puternică a descîntatului la români se manifestă prin rituri complexe, de durată, prin texte mari (uneori de peste 400 de rînduri), performate de 3, 9, 27, 99 ori, îndeplinind funcții de remediere a sănătății omului și a animalelor, de influențare a bunăstării materiale, iar termenul *descîntec*, de origine latină (*dis+canticum*), a ajuns să domine, devenind generic pentru riturile de acest fel.

Prezența actantului magic, de regulă reprezentat de o femeie bătrînă, a unor condiții obligatorii necesare îndeplinirii ritului (timpul, locul consacrat), utilizarea unor obiecte și ingrediente cu valoare simbolică sînt elemente importante în desfășurarea descîntecului.

În structura riturilor de însănătoșire se remarcă practicile divinatorii ca etapă importantă, care n-a fost relevată suficient pînă acum din lipsă de materiale. Frecvente în vrăjile din ajunul anumitor sărbători (Sfîntul Andrei, Sfîntul Vasile, Boteaza), performate în scopul *aflării ursitei*, dar și a pronosticării timpului, a roadei pentru anul viitor, o categorie distinctă a practicilor divinatorii se face pentru diagnosticarea bolii, alegerea tratamentului și prevederea rezultatelor. Practicile divinatorii sînt importante și din motiv că mentalitatea arhaică echivalează aflarea originii bolii, demascarea ei cu însănătoșirea.

De regulă, pentru fiecare din bolile descîntate se cunosc mai multe tipuri de texte ce constau din structuri poetico-magice de factură diferită. În același timp se disting cu claritate anumite tipuri funcționale de texte. Pentru reliefaarea acestui aspect este necesară evaluarea cantitativă a tipurilor de texte atestate și asocierea lor bolilor pentru care se descîntă.

Tehnologiile informaționale moderne oferă posibilități de catalogare a textelor în baze de date, în care ar putea fi incluse toate textele atestate pînă acum. Această operație de durată ar fi răsplătită din plin, permițînd accesarea datelor din mai multe puncte de vedere:

cronologic, tematic, compozițional. În acest sens investigațiile ar trebui să reflecte aspectele sub care se cere abordată poezia magică, dar și deficiențele ce ar putea apărea în procesul indexării materialului.

În contextul dat se înscrie relevarea unor motive frecvent întâlnite în narațiunea descîntecului (și uneori reflectate în practica magică aferentă). Delimitarea cîtorva motive constante caracteristice descîntecelor, întreprinsă în această lucrare, vine să inițieze cercetătorul în structura complexă a poeziei magice, oferindu-i importante puncte de reper în investigarea speciei.

Capitolul *Poetica descîntecelor* aduce noi exemple de mostre de limbă și de stil din domeniul poeziei magice, atrăgînd atenția asupra unor inexactități provenite din degradarea speciei și uneori din neatenția culegătorilor. Din aceste motive relevarea anumitor particularități ale poeziei descîntecului necesită atît o cunoaștere profundă a speciei, cît și a metodologiei de cercetare. Imaginile, toposurile, stereotipia textelor sînt constante importante care se cer reliefate în studiile viitoare. Se remarcă și modul de organizare a textului caracterizat printr-un sistem retoric complex ce implică definirea tipului structural al demersului magic.

Fiecare deceniu al secolului XX a adus schimbări ireversibile în funcționarea riturilor de însănătoșire. Am încercat să descriem aceste schimbări, în special prin prisma celor care au întreprins cercetări de teren, fiind martori la prezența descîntecului în vremurile în care au activat. În paralel cu progresul științei și tehnicii, a civilizației în genere, descîntătoarele de formație tradițională mai pot fi întâlnite la sat, exercitîndu-și meseria milenară a leuirii prin remedii naturiste, suplimentate de forța cuvîntului rostit. Datoria noastră este de a cerceta fenomenul în manifestările lui actuale, relevînd și datele adesea prezente doar în memoria generației de vîrstă înaintată. Lucrarea de față încearcă să impulsioneze cercetările în acest domeniu, oferind noi deschideri și facilități.

Rezultatele investigației la tema tezei au fost expuse în următoarele publicații:

1. *Descîntecul – străveche psihoterapie populară* // Imagini și permanențe în etnologia românească: materialele primului

- simpozion național de etnologie. – Chișinău: Știința, 1992. – P. 205-209.
2. *Le village dénigré. Les rites de sacralisation* // Congresul XVIII al Academiei Româno-Americane de Științe și Arte „Moldova: deschideri științifice și culturale spre Vest”: rezumate, vol. I. – Chișinău, 1993. – P. 222.
  3. *Cimitirul în spațiul rural basarabean* // Le village européen: Symposium / 3-e edition (Musée du village): rezumate. – București, 1994.
  4. *Le village dénigré („Satul hulit“). Le rituel de purification* // *Etudes roumaines et aroumaines*, III, (sous la redaction de Paul H. Stahl). – Paris, 1996. – P. 21-25.
  5. *Din estetica descântețelor* // Revistă de lingvistică și știință literară, 2002. – Nr. 3-4. – P. 54-66.
  6. *Din istoria descântețului românesc* // Revistă de lingvistică și știință literară, 2003. – Nr. 1-2. – P. 63-72.
  7. *Practici divinatorii în riturile de însănătoșire* // Limba și literatura română în spațiul etnocultural dacoromânesc și în diaspora, Iași: Trinitas, 2003. – P. 515-519.
  8. Recenzie la: *Cum s-a stins Țara Vrancei (Nereju – sat din Vrancea)* / Materiale publicate și comentate de Paul H. Stahl. – București: Paideia, 2003, 298 p. // Revistă de lingvistică și știință literară, 2003. – Nr. 5-6. – P. 117-119.
  9. Recenzie la: Ștefania Cristescu. *Descântatul în Cornova – Basarabia* / Volum editat, introducere și note de Sanda Golopenția (Ediția a doua revăzută și adăugită), București: Paideia, 2003, 298 p. // Revistă de lingvistică și știință literară, 2003. – Nr. 5-6. – P. 119-121.
  10. *L'incantation dans l'espace balkanique* // Congresul al IX-lea Internațional de Tracologie „Tracii și lumea circumponică”: rezumate. – Chișinău, 2004. – P. 151-152.
  11. *Сюжетно-мотивный состав в заговоре и его функциональное назначение* // Этнопоэтика и традиция: (К 70-летию члена-корреспондента РАН Виктора Михайловича Гацака). – Москва: Наука, 2004. – С. 131-136.

SUMMARY

The doctor thesis „Incantation of the Romanians: History and Actuality“ represents a study on the incantation tradition from the origins till present. The research is elaborated as the result of studying the published works, as well as the archive data or the case researches of the author. On the basis of the published works in our country and abroad the most important problems linked with incantation and incantating were analyzed, among which an important place is played by the origin and evolution of the ritual, terminological determinations and classification of the texts of magic poems.

A big number of materials on the place were used in the work, thus contributing to the substitution of some gaps traced out in the process of the phenomenon research. Thus, an important stage in the performance of recovery ritual was outlined: the divinatory practices. The divinatory techniques, described in the thesis, express the complex approach of the divinatory practices present in other popular faiths as well.

The examples present an interest from the point of view of compared researches, demonstrating the presence of some motifs of Indo-European origin or Thracian origin, partially penetrated through Ancient Greek and Romanian culture.

The problems linked with the artistic structure of incantation are approached under a new light. At the same time, the registered materials in the last decades indicate the degradation of the species, expressed through the reducing of the number of rows of the poem texts. The existence of the incantation tradition in the present conditions is regarded as an integrant part of the witchcraft existence in traditional consciousness. In the work the incantation functioning from the beginning of the XIX-th century till present days is presented. Being present nowadays as well in some folklore environments, the incantation involves a complex research based on modern methods of research.

The importance of the elaborated work consists both in capitalization of some archive and place novelty materials and in the findings of theoretical order regarding the level of problem study and the imposed new directions of research.

РЕЗЮМЕ

Работа *Заговор у румын: история и современность* является комплексным изучением заговорной традиции румынского народа. Опираясь на достижения отечественной и зарубежной этнологии, диссертант рассмотрел важнейшие проблемы, связанные с заговорной традицией, среди которых особое место занимают происхождение и развитие ритуала, терминологические определения, классификация заговорно-заклинательных текстов.

Исследование построено на богатой источниковедческой базе, включающей полевые материалы предшествующих поколений исследователей, многолетние наблюдения автора, а также литературные и архивные материалы. Использованные полевые материалы позволили выявить важнейший этап в проведении заговорного ритуала: гадание и диагностика болезни. Автору удалось открыть специфические способы гадания, ранее не упомянутые в литературе. Материалы и предложенная трактовка способствуют более глубокому осмыслению феномена.

В ходе полевых исследований автором обнаружены и ранее неизвестные функциональные типы заговоров или неотмеченные до сих пор повествовательные мотивы поэтических текстов. Приведенные в диссертации примеры, представляющие интерес в плане сравнительного анализа, свидетельствуют о том, что в традиционной культуре сохранились мотивы восходящие к индоевропейским истокам частично проникшие через древнегреческую и романскую культуру.

Автор, на основе существующих материалов, отмечает художественную ценность заговоров, вместе с тем констатируя определенную деградацию текстов в современных условиях, выраженную уменьшением размеров поэтических строк.

Заговорная традиция в современных условиях анализируется как неотъемлемая часть магических представлений в традиционном сознании. Выявленные специфические черты темпорального и вербального кода, характерного для восточных романцев, еще раз подтверждают научную значимость исследования.